

<https://>

УДК 327.5((5-15):569.4):355.451

Олександр Аулін,

кандидат філософських наук, старший науковий співробітник,

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна

e-mail: sozionik@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7304-7182>

СПЕЦИФІКА СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ МУСУЛЬМАНСЬКИХ КРАЇН НА ТЛІ КОНФЛІКТУ В СЕКТОРІ ГАЗА

У праці досліджуються стратегічні комунікації, що здійснюються провідними мусульманськими країнами під час конфлікту в Секторі Газа. Розглянуто підходи західних і мусульманських експертів до визначення сутнісних характеристик феномена «стратегічні комунікації». Здійснено структурно-функціональний аналіз стратегічних комунікацій провідних мусульманських країн. Досліджено основні методи, що використовуються ісламськими політтехнологами під час конфлікту в Секторі Газа. Показано підгрунття антиізраїльської риторики ряду мусульманських акторів. Наведено рекомендації з підвищення ефективності вітчизняних стратегічних комунікацій з обома сторонами конфлікту, зокрема через врахування складних релігійно-політичних процесів, що відбуваються на сьогодні на Близькому Сході. У дослідженні застосовано компаративний метод, методи соціології й політології, а також експертних оцінок.

Ключові слова: стратегічні комунікації, палестино-ізраїльський конфлікт, наратив, інформаційний простір.

Постановка проблеми в загальному вигляді. В умовах чергового витка протистояння ХАМАС – Ізраїль, який за своєю інтенсивністю й трагічними наслідками для ізраїльтян і палестинців у разі перевершує всі попередні, виникла ситуація, коли в той чи інший спосіб у конфлікт опинилися втягнутими майже всі країни. Світ знову розділився. За таких обставин Україна потрапила в досить складну ситуацію, коли, наприклад, під час голосування в ООН за припинення бойових дій союзники офіційного Києва із західних і мусульманських країн зайняли протилежні позиції. У зв'язку із цим, щоб не втратити своїх важливих партнерів на Близькому Сході та в інших частинах ісламського світу, Україна повинна проводити дуже

обережну зовнішню політику, успіх якої багато в чому залежатиме від адекватної інтерпретації сигналів, які посилають ті чи інші мусульманські країни через канал стратегічних комунікацій. Згідно із цим істотно зростає роль дослідження специфіки стратегічних комунікацій провідних ісламських країн під час розгортання конфлікту навколо Сектору Газа.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато загальних аспектів проблем, що торкаються стратегічних комунікацій, розкрито в роботах таких закордонних авторів: Д. Верчич, К. Галаган, Б. ван Рулер, К. Сіраміш, Д. Хольцхаузен [1]; Б. Гудал, С. Корман, А. Третвей [4]; П. Корніш, Ж. Ліндлей-Френч [3]. У свою чергу К. Киркхем [5] та Ш. Хаймініс [6] розглядають специфіку сучасних стратегічних комунікацій в Ірані, О. Таха [7] – у Саудівській Аравії. А. Швець [16] та Р. Гаращенко [18] досліджують підґрунтя сучасних військово-політичних процесів, що відбуваються на Близькому Сході.

Виділення нерозв’язаних раніше частин загальної проблеми. Сьогодні практично відсутні роботи, присвячені аналізу специфіки стратегічних комунікацій провідних мусульманських країн на тлі загострення військово-політичних і релігійних конфліктів, що може негативним чином позначитися на стратегічних комунікаціях офіційного Києва із цими країнами.

Мета статті – здійснити аналіз специфіки використання провідними мусульманськими країнами потенціалу стратегічних комунікацій під час конфлікту в Секторі Газа.

Виклад основного матеріалу. Згідно з логікою дослідження було застосовано компаративний метод (зокрема, для порівняння підходів різних мусульманських країн щодо розуміння стратегічних комунікацій), методи соціології й політології, а також експертних оцінок (під час дослідження сутнісних характеристик наративних та інших компонентів стратегічних комунікацій мусульманських країн). Це дало змогу, зокрема, проаналізувати структурно-функціональні особливості стратегічних комунікацій провідних мусульманських країн, що здійснюються на тлі конфлікту ХАМАС та Ізраїлю, а також виявити їх релігійно-політичне підґрунтя.

Для більш якісного аналізу специфіки використання стратегічних комунікацій провідними мусульманськими країнами під час чергового ізраїльсько-палестинського конфлікту з початку доцільно ознайомитися з концептуальними підходами мусульманських акторів, що діють у такий спосіб в інформаційному просторі. Як відомо, сучасна ісламська умма формально розподіляється на дві великі фракції: сунітську (близько 85% вірян) і шіїтську (понад 10%). Враховуючи те, що сьогодні в сунітському

світі існує декілька центрів сили, а в шіїтському – один, аналіз починається із співставлення підходів до стратегічних комунікацій (далі – СК) західних експертів і їхніх іранських колег. Проте, у зв'язку з інформаційною закритістю Ісламської Республіки Іран та майже традиційним запереченням використання місцевими релігійно-політичними елітами в СК ідеологічно-маніпулятивних технік, сутнісні моменти іранських СК розглядатимуться на основі досліджень експертів з інших країн.

Так, у найбільш загальному вигляді СК розуміються західними вченими як цілеспрямовані комунікації, що здійснюються суб'єктом для виконання своєї місії [1]. Зокрема, фахівцями з НАТО стратегічні комунікації тлумачаться як «скоординоване і відповідне використання можливостей та діяльності НАТО – публічної дипломатії, зв'язків з громадськістю, військових зв'язків з громадськістю, інформаційних і психологічних операцій у разі необхідності для підтримки політики Альянсу, операцій і заходів та з метою просування цілей НАТО» [2]. Експертами британського Королівського інституту міжнародних відносин СК визначаються як «система взаємопов'язаних дій на стратегічному, оперативному й тактичному рівнях управління, що спрямована на досягнення розуміння інтересів і потреб цільових аудиторій та виявляє ефективні методи й механізми активації та підтримки певних типів поведінки з боку цих аудиторій» [3]. Американські експерти С. Корнан і Б. Гудал звертають увагу на такий істотний момент у розвитку стратегічних комунікацій, як заміна в останні десятиліття в домінуючих моделях СК монологічних компонентів на діалогічні [4].

К. Кіркхем з лондонського Королівського коледжу звертає увагу на активне використання іранськими політтехнологами елементів неограмшизму. У такий спосіб, на думку експерта, стратегічні комунікації в неограмшистській конфігурації концептуалізуються як діяльність, що стимулює довгострокову суспільну трансформацію шляхом формування знань, ставлень та ідентичності людей. У цьому випадку стратегічні комунікатори є класом посередників, які запускають «пасивну революцію» шляхом забезпечення згоди широких верств населення з панівною ідеологією [5]. На погляд І. Хемініса, наукового співробітника ізраїльського Інституту досліджень національної безпеки (INSS), іранські стратегічні комунікації є частиною інформаційної війни, яку постійно веде Ісламська Республіка. Тегеран використовує публічну дипломатію та стратегічну комунікацію у формі публічних заяв, публікацій у «традиційних» засобах масової інформації, продуктів поп-культури (фільми, книги, пісні тощо), також залучаються всі наявні можливості інтернету [6].

Якщо звернутися до підходів, які застосовуються в стратегічних комунікаціях у Королівстві Саудівська Аравія (далі – КСА), що вважає себе лідером сунітського світу, то, на відміну від Ірану, крім офіційного погляду на стратегічні комунікації, у КСА можна також ознайомитися з академічною думкою із цього приводу. Так, наприклад, доктор О. Таха з Risalat Al-Jameah of King Saud University вважає, що стратегічна комунікація – це не реакція на події або проблеми, що виникають, а, скоріше, комплексний підхід до планування, який спрямовано на залучення аудиторії конкретного інституту або бренду та забезпечує найбільший ступінь взаємодії аудиторії із цим брендом, за рахунок використання тих видів комунікації, що необхідні для досягнення соціальних чи економічних цілей, або політичних, прямо чи опосередковано, з метою досягнення позитивних змін на рівні цільової аудиторії або отримання підтримки для тиску на осіб, які приймають рішення, або надання послуг, пов'язаних із місцевим середовищем [7].

Фахівці з Університету Паджаджаран в Індонезії (найбільшої за кількістю населення ісламської країни) зазначають, що стратегічні комунікації – це поєднання зусиль з планування комунікації та керування діяльністю із зв'язків з громадськістю для досягнення певних заздалегідь визначених цілей. Успіх ефективної комунікаційної діяльності значною мірою визначається тим, як комунікаційну стратегію можна адаптувати до потреб проекту чи організації [8].

На погляд авторського колективу монографії «Стратегічні комунікації та стратегічний менеджмент», опублікованої Президентською дирекцією з публікацій (Туреччина), стратегічна комунікація – це концепція, яка використовується для опису запланованих комунікаційних кампаній. Коли йдеться про стратегічний комунікаційний менеджмент, комунікація розглядається як одна з функцій керування установою чи організацією. Основна перспектива керування стратегічними комунікаціями полягає в тому, щоб злити рекламу, зв'язки з громадськістю та маркетингові комунікації в одному продукті. У сучасному світі повідомлення для цільової аудиторії готуються в межах визначених стратегій і передаються в результаті цієї підготовки. Повідомлення формуються під час ситуацій, які виникають у результаті внутрішнього чи зовнішнього аналізу, та доносяться до відповідної цільової аудиторії. На наступному етапі аналізуються зміни ситуації в результаті використання конкретного повідомлення або нарративу. Створення повідомлень після етапів дослідження та аналізу в процесі стратегічної комунікації показує, наскільки потужним є актор, який їх реалізує. Коли йдеться про процеси стратегічної комунікації, в основному

є дві сторони. Перша з них – це суб'єкт, який має стратегічні цілі та повноваження для їх реалізації. Друга – об'єкт, стосовно якого реалізується стратегія. Практик, який має повноваження досліджувати та аналізувати, доносить повідомлення до цільової аудиторії в умовах, коли вона найбільш вразлива або найбільш підготовлена до отримання повідомлення [9].

Черговий акт ізраїльсько-палестинської трагедії, найбільш жорстокий і кривавий за декілька останніх десятиліть, почався 7 жовтня 2023 р. Символічний напад ХАМАС у 50-ту річницю Війни судного дня одразу став однією з головних тем у стратегічних комунікаціях провідних мусульманських країн.

Лідер шіїтського світу Іран активно задіяв спікерів із своїх високопосадовців, власні масмедіа, а також інформаційні ресурси своїх сателітів для вкорінення в масовій свідомості чергових наративів: «Ізраїль сам винний у ситуації, що склалася», «Палестинці лише безвинно страждають, намагаючись захистити власні права». Тобто здійснюється підміна суб'єктно-об'єктної складової. Інформація про першопричину сьогоднішньої трагічної ситуації в Секторі Газа – напад ХАМАС – мінімізується, терористи як би виводяться з кола акторів цієї драми. Місце хамасівців серед основних діючих осіб займають США, а головним об'єктом, що безвинно страждає від ворожих нападів, стають місцеві палестинські араби. Найбільш явно це можна побачити на прикладі діяльності Національного інформаційного агентства «IRNA», яке поширює новини під такими заголовками: «Перемога однозначно буде за Палестиною», «Сіоністський режим повалено з ніг», «Раїсі: сіоністські злочини – це обличчя західного расизму», «ХАМАС: 704 цивільних осіб загинуло через атаку сіоністського режиму», «Перший віцепрезидент Ірану засуджує злочини сіоністського режиму проти Гази», «Америка явно є співучасником злочину сіоністського режиму в Газі» [10].

Разом з тим Тегеран офіційно наполягає, що не брав прямої участі в раптовій атаці ХАМАС на Ізраїль. Однак за кілька годин після нападу, у результаті якого загинули близько 1 тис. ізраїльтян, в іранській столиці було встановлено рекламні щити, що сповіщали про початок «великого звільнення» палестинських територій і загибель «заклятого ворога Тегерану – Ізраїлю» [11]. Щоб ліпше розуміти цей контекст, треба звернути увагу на те, що Тегеран уже багато десятиліть не дуже ховаючись спонсорує всіх трьох головних акторів трагедії з боку радикальних ісламістів: шіїтську «Хізбаллу» та номінально сунітські ХАМАС і «Палестинський ісламський джихад». Так, лідер ХАМАС І. Ханія визнав, що угруповання отримувало близько 70 млн дол. на рік військової допомоги від Ірану, а Держдепартамент США в 2020 р. повідомив, що Тегеран надавав близько 100 млн

дол. на рік палестинським бойовим групам, включаючи ХАМАС і «Палестинський ісламський джихад». Крім того, коли ХАМАС запустив понад 4 тис. ракет та озброєних безпілотників під час останнього нападу, деякі представники розвідорганів стверджували, що саме Іран надав технічну допомогу у виробництві цієї зброї [10].

Єдиний союзник Ірану серед арабських монархій – сунітський Катар займає явно антиізраїльську позицію щодо нинішнього конфлікту. Це можна з'ясувати, якщо повернутися до публікацій Al Jazeera, найвпливовішого в мусульманському світі медіа-ресурсу, чия штаб-квартира в катарській столиці Досі. Щоб оцінити рівень впливу Al Jazeera на арабську аудиторію, достатньо звернутися до умов, які Саудівська Аравія та її союзники висували Досі в 2017 р. під час Катарської дипломатичної кризи. Саме тоді Бахрейн, Єгипет, Саудівська Аравія та Об'єднані Арабські Емірати однією з головних умов припинення конфлікту назвали закриття Al Jazeera, послаблення зв'язків з Іраном, а також припинення підтримки терористичних ісламістських угруповань на кшталт руху «Братів-мусульман», які поза законом у Саудівській Аравії і Єгипті [12].

Так, з початку чергового витка близькосхідного конфлікту один з головних розділів офіційного сайту «Al Jazeera» присвячений подіям у Секторі Газа та має назву «Israel-Gaza war». Станом на 14 жовтня на ньому було розміщено 19 статей з назвами на кшталт: «Збільшуються напади ізраїльської армії та поселенців на палестинців на Західному березі (з минулої суботи було вбито щонайменше 55 палестинців, ще понад 1 тис. 100 отримали поранення)»; «Лікарі Гази попереджають про гуманітарну катастрофу після атак Ізраїлю (не маючи жодної допомоги, медики б'ють тривогу через неминучий спалах інфекційних захворювань, оскільки лікарні переповнені, а тіла скупчуються на вулицях)»; «Палестинці знайшли притулок у лікарні Шифа під час ізраїльських бомбардувань (близько 40 тис. переміщених палестинців нині перебувають у лікарні Шифа, найбільшій у м. Газа)»; «Вода стала «питанням життя і смерті» для Гази після ізраїльської облоги, каже ООН (понад 2 млн палестинців залишилися без доступу до чистої води, про що ООН б'є тривогу)»; «Посол Росії в ООН закликає до припинення вогню в конфлікті Ізраїлю та ХАМАС (В. Небензя каже, що Рада Безпеки ООН повинна відновити мирні переговори “з метою створення палестинської держави”)» [13].

Тобто підбір інформаційних матеріалів явно здійснюється задля вкорінення в масовій свідомості наративу про страждання палестинців у Секторі Газа виключно через дії ізраїльської армії. Водночас інформація про напад ХАМАС подавалася абсолютно відсторонено, неемоційно.

Щоб ліпше зрозуміти позицію Al Jazeera, яка збігається зі ставленням катарських еліт до «Братів-мусульман», треба звернутися до передісторії виникнення ХАМАС. Вона бере свій початок наприкінці 1940-х років, коли Сектор Газа перебував під контролем Єгипту. Саме в цей час тут розпочало свою діяльність місцеве відділення руху «Брати-мусульмани» (далі – БМ). У 1949 р., коли рух БМ у самому Єгипті було заборонено, палестинська філія була реорганізована місцевим керівництвом та перетворилася на релігійно-освітній центр «Асоціація об'єднання». Але після замаху «братів» на єгипетського президента Насера та початку репресій з боку держави палестинські БМ були змушені діяти в підпіллі. Після Шестиденної війни (1967 р.) Сектор Газа було окуповано Ізраїлем. Але ізраїльська влада не бачила причин заважати діяльності палестинської гілки руху. Тому в 1967–1976 рр. відбулося укріплення ядра «Братів-мусульман» у Секторі Газа. У 1976–1981 рр. почалася географічна експансія за рахунок участі в професійних асоціаціях у Секторі Газа та на Західному березі, а також громадських організаціях на кшталт Ісламського університету в м. Газа. У 1981–1987 рр. здійснювалося посилення політичного впливу шляхом створення механізмів підготовки до збройної боротьби. Формальне заснування ХАМАС як бойового підрозділу БМ у Палестині й початок триваючого джихаду відбулося в грудні 1987 р. Хоча, наприклад, такий підрозділ руху, як «Моджахеди Палестини», який опікується закупівлею озброєнь і військовою діяльністю, а також має у своєму складі відділ, відповідальний за спостереження та координацію різних форм народного опору, було засновано в 1982 р., за шість років до номінальної появи безпосередньо ХАМАС [14].

Підхід до інтерпретації подій у Секторі Газа з боку найбільшої єгипетської газети «Аль-Ахрам» не дуже відрізняється від ставлення катарської Al Jazeera. Статті мають такі заголовки: «Міжнародна обсерваторія NetBlocks: Крах системи зв'язку в Секторі Газа»; «Палестинські ЗМІ: понад 10 потужних вибухів вразили Тель-Авів та західний окупований Єрусалим»; «Західні ЗМІ повідомляють: Ізраїльська окупаційна влада застосовує нервово-паралітичний газ під час наземного вторгнення в Сектор Газа»; «Здоров'я палестинців: 7 тис. 415 мучеників і близько 20 тис. поранених унаслідок ізраїльської агресії, що триває, у Секторі Газа й на Західному березі»; «Міністерство охорони здоров'я Палестини повідомило про одного загиблого та близько тисячі поранених унаслідок ізраїльської агресії, що триває, у Секторі Газа й на Західному березі» [15].

Така позиція одного з провідних видань Єгипту викликає певний подив, тому що керівництво країни налаштовано вкрай вороже до матричної

структури ХАМАС – руху «Братів-мусульман», створеному наприкінці 1920-х років у самому Єгипті. «Брати» вже декілька разів кидали виклик місцевій владі. Зокрема, у 1981 р. президента А. Садата було вбито заколотниками з радикальної ісламістської організації «Єгипетський ісламський джихад», створеної вихідцем з Організації визволення Палестини Ф. Шакакі, який, розчарувавшись у діяльності світських палестинських організацій, свого часу приєднався до єгипетських «Братів-мусульман». Крім «Єгипетського ісламського джихаду», ним також було створено «Палестинський ісламський джихад», який спільно з ХАМАС і «Хізбаллою» у жовтні 2023 р. здійснив напад на Ізраїль. Після повалення режиму Х. Мубарака на перших демократичних виборах у 2012 р. п'ятим президентом Єгипту став М. Мурсі, який висувався від заснованої «братами» Партії свободи та справедливості. Наступного року єгипетським воєнним вдалося здійснити переворот, відсторонити М. Мурсі від влади й застосувати щодо «Братів-мусульман» масові репресії. Проте ціна перемоги була дуже велика – десятки тисяч убитих і поранених єгиптян. Саме тому Каїр не відчиняє для палестинців пункт перетину кордону з Ізраїлем у Секторі Газа. Влада країни побоюється, що з великою кількістю пересічених палестинців до Єгипту можуть зайти бійці ХАМАС – тоді країна може повторити долю Йорданії, коли після переселення палестинців там почалася громадянська війна [16].

На саудівському новинному сайті «sabq.org», який очолює п'ятірку ліпших у Королівстві, ми стикаємося з таким поданням інформації про події в Газі: «Наслідний принц наголошує на важливості роботи американського президента з відновлення шляху миру, щоб гарантувати, що палестинський народ отримає свої права й досягне миру»; «Число загиблих унаслідок ізраїльської агресії в Секторі Газа зросло до 7 тис. 326 мучеників»; «Найжорстокіше ізраїльське бомбардування: цілеспрямовані рейди на Сектор Газа... і страх перед вторгненням»; «Найбільш жорстока атака з початку війни. Ізраїль бомбардує Газу з моря, землі та повітря та перекидає комунікації» [17].

У цьому разі звертає на себе увагу комплексний алгоритм побудови стратегічних комунікацій: поширення впливовими ЗМІ позиції високопосадовців і лідерів думок (іноді не пов'язаних із владними структурами). Також використовується маніпулятивна конструкція підміни понять, завдяки якій терористи стають стороною, яка вимушена робити певні кроки у відповідь на агресивні дії з боку ізраїльської армії. Наприклад, у повідомленні «Найбільш жорстока атака з початку війни. Ізраїль бомбардує Газу з моря, землі та повітря та перекидає комунікації» йдеться про те, що ХАМАС

оголосив про свій «ракетний залп» по Ізраїлю у відповідь на потужне ізраїльське бомбардування північної частини Сектора Газа [17]. Ще одним важливим елементом стратегічних комунікацій є використання месенджерів на кшталт «Телеграм». Завдяки цьому політтехнологи терористів нібито додають об'єктивності висвітленню дій ХАМАС, водночас посилюючи наратив про «акції у відповідь»: «Бригади Із аль-Діна аль-Касама, військове крило ХАМАС, заявили в Telegram: “Ракетні обстріли окупованих територій [здійснюються] у відповідь на масові вбивства мирних жителів палестинців”» [17]. Логічним завершенням усієї схеми є такий блок: «Треба зазначити, що Ізраїль продовжує бомбити Сектор Газа 21-й день поспіль після несподіваної атаки ХАМАС і палестинських фракцій на ізраїльські міста та табори 7 жовтня» [17]. Головним елементом повідомлення стає бомбардування Гази ізраїльтянами протягом 21 дня, навіть не у відповідь, а просто «після несподіваної атаки ХАМАС» і їхніх союзників. Тобто в цільовій аудиторії формується думка про непомірність, отже, неправомірність дій армії Ізраїлю щодо палестинських повстанців. Така позиція Саудівської Аравії на тлі закликів Ірану, Катару, навіть Туреччини пояснюється тим, що майже напередодні хамасівського нападу між Королівством та Ізраїлем було досягнуто домовленості про нормалізацію двосторонніх відносин. Через ситуацію в Секторі Газа, до якої призвів напад ХАМАС, Саудівська Аравія призупинила переговори з Ізраїлем щодо нормалізації відносин. Разом з тим Ер-Ріяд позиціонував такий крок як паузу, а не завершення дипломатичних переговорів [18].

Ще одна країна, яка претендує на лідерство у сунітському світі – Туреччина має доволі складні відносини з Ізраїлем, що завдають помітного впливу на характер здійснення Анкарою стратегічних комунікацій, приводом для яких стала ситуація в Секторі Газа. Маятник двосторонніх відносин коливався від повної підтримки Туреччиною трієстої англо-франко-ізраїльської агресії проти Єгипту в 1956 р. до майже повного розриву в 2010 р., коли ізраїльські військові вбили 10 турків на поромі «Маві Мармара», що входив до складу «Флотилії свободи», яка везла в Сектор Газа гуманітарні вантажі [19]. У цьому контексті також треба брати до уваги, що в останні десятиліття Анкара найбільш активно підтримувала політику Ізраїлю в періоди поліпшення турецько-американських відносин. Останні, з одного боку, починаючи з 2018 р., перебувають у наближеному до кризового стані – через розбіжності з курдського питання, ситуації в Сирії, Іраку, Лівії. Водночас після турецьких виборів у 2023 р. спостерігаються окремі ознаки поліпшення у сфері двосторонніх відносин. Вірогідно тому Анкара зайняла двоїсту позицію щодо ситуації в Газі,

яка позначилася й на турецьких стратегічних комунікаціях. Одразу після нападу ХАМАС на Ізраїль Президент Туреччини Р. Т. Ердоган висловив готовність до «будь-якої форми посередництва» для припинення конфлікту між Палестиною та Ізраїлем, включаючи питання обміну полоненими. «Ми, як Туреччина, готові до будь-якого виду посередництва, включно з обміном полоненими, якщо цього вимагатимуть сторони... Ми продовжуємо наші інтенсивні дипломатичні контакти заради миру між Ізраїлем і Палестиною». Р. Т. Ердоган закликав Ізраїль перестати обстрілювати Сектор Газа, а ХАМАС припинити атаки на цивільних [20]. Разом з тим, виступаючи в національному парламенті, турецький Президент розкритикував країни, які називають радикальне палестинське угруповання ХАМАС терористичним. На думку Р. Т. Ердогана, організація є «визвольною групою моджахедів, що борються за захист своєї землі та своїх громадян» [21]. Крім того, провідні ЗМІ Туреччини та інших мусульманських держав активно поширювали позицію Р. Т. Ердогана та інших високопосадовців Туреччини. Ішлося, зокрема, про налагодження каналу постачання в Газу турецької гуманітарної допомоги, переговори з Путіним про гуманітарну кризу в Секторі, необхідність інших країн чинити тиск на Б. Нетаньяху, критику США, які направили своїх військових радників в Ізраїль; атаки ЦАХАЛ у Секторі Газа Президент назвав різаниною. Великого резонансу викликали заяви Р. Т. Ердогана про скасування офіційного візиту в Ізраїль та необхідність проведення ізраїльсько-палестинської мирної конференції. Разом з тим турецький лідер зазначив, що «мир не може прийти в регіон, доки терорист не буде названий терористом; злодії, замасковані під поселенців у військовій чи поліцейській формі, не будуть названі злодіями, а вбивці не будуть названі вбивцями». Він наголосив, що Туреччина не допустить, щоб мешканців Гази «вигнали з їхніх земель» [22].

Висновки. У результаті порівняння західних підходів щодо стратегічних комунікацій з тими, що застосовуються з боку провідних мусульманських країн, можна зробити висновок, що обидві сторони не дуже відрізняються одна від одної. Як певну відмінність можна розглядати лише використання «неограмшистської» концепції в стратегічних комунікаціях Ірану.

Аналіз стратегічних комунікацій провідних мусульманських країн під час конфлікту в Секторі Газа показує, що їхніми специфічними атрибутами є такі:

- загальна (інколи демонстративна) антиізраїльська позиція;
- переважно маніпулятивний характер інтерпретації подій, що відбуваються в Секторі Газа;

- комплексне використання в стратегічних комунікаціях виступів високопосадовців з подальшим поширенням у ЗМІ, месенджерах тощо;
- використання нарративних конструктів і методу підміни понять, коли через задіяння маніпулятивних технік ХАМАС, який розпочав черговий виток ізраїльсько-палестинського конфлікту, подається в образі сторони, що захищає палестинців від нападу ізраїльської армії.

У ситуації, що склалася, бібліотечно-інформаційним центрам України, які на кшталт Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського мають потужний потенціал для задіяння у процесі стратегічних комунікацій, варто враховувати такі моменти. Насамперед треба чітко відокремлювати народ Палестини від терористів ХАМАС і «Палестинського ісламського джихаду» (членами яких можуть бути не тільки не палестинці, а й не араби взагалі). Крім того, треба звертати увагу на емоційне напруження, що виникло на сьогодні навколо ситуації в Секторі Газа, через що позиції деяких мусульманських країн мають здебільшого показово антиізраїльський характер, для того щоб не виділятися на тлі загального мусульманського мейнстриму. Доцільно враховувати й досить непросту ситуацію зі ставленням мусульманських еліт до феномена політичного ісламу, радикальною похідною від якого, з одного боку, є ХАМАС, з іншого – уряди поміркованих ісламістів у декількох провідних мусульманських країнах, які спираються на релігійно-політичні об'єднання, що виникли на ідейній матриці міжнародного руху «Братів-мусульман». Такий підхід служитиме підвищенню ефективності вітчизняних стратегічних комунікацій з обома сторонами конфлікту, зокрема, через урахування складних релігійно-політичних процесів, що відбуваються сьогодні на Близькому Сході.

Список бібліографічних посилань

1. Hallahan K., Holtzhausen D., Van Ruler B., Vercic D., Siramsh K. Defining Strategic Communication. *International Journal of Strategic Communication*. 2007. No. 1. 4. <https://doi.org/10.1080/15531180701285244> (дата звернення: 18.10.2023).
2. NATO Unclassified. 2009. URL: <http://info.publicintelligence.net/NATO-STRATCOM-Policy.pdf> (дата звернення: 28.11.2023).
3. Cornish P., Lindley-French J., Yorke C. Strategic Communications and National Strategy. A Chatham House Report. 2011. September, 4. URL: https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/r0911_stratcomms.pdf (дата звернення: 28.11.2023).

4. Corman, S. R., Trethewey, A., Goodall, B. (2007). A 21 st Century Model for Communication in the Global War of Ideas. From Simplistic Influence to Pragmatic Complexity. *Consortium for Strategic Communication. Arizona State University*. No. 0701. Pp. 4–14. URL: <https://csc.asu.edu/wp-content/uploads/pdf/114.pdf> (дата звернення: 28.11.2023).
5. Kirkham K. Sanctions – Strategic Miscommunications? The Case of Iran. *Defence, Strategic, Communications*. 2020. URL: <https://stratcomcoe.org/publications/sanctionsstrategic-miscommunications-the-case-of-iran/70> (дата звернення: 28.10.2023).
6. Itay Haiminis. Iran’s Information Warfare. *INSS*. 2018. URL: <https://www.inss.org.il/wp-content/uploads/2019/10/Haiminis.pdf> (дата звернення: 28.10.2023).
7. Таха О. Комунікація та стратегія... кому хто потрібний? *Risalat Al-Jameah*. 2023. URL: <https://rs.ksu.edu.sa/issue-1332/11045> (дата звернення: 18.10.2023).
8. Ashila Nafisaputri1, Susie Perbawasari, Aat Ruchiat Nugraha. (2021). Strategi Komunikasi Organisasi Nonprofit ASEAN Foundation dalam Meningkatkan Kesadaran ASEAN. *Jurnal Ilmu Komunikasi*. Vol. 2. No. 2. Pp. 28–42.
9. Stratejik Эletioim ve Stratejik Yцnetim. *Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı yayınlari*. 2023. URL: https://www.iletisim.gov.tr/images/uploads/dosyalar/STRATEJİ%CC%87K_I%CC%87LETİ%CC%87S%CC%A7İ%CC%87M_ve_STRATEJİ%CC%87K_YO%CC%88NETİ%CC%87M.pdf (дата звернення: 18.10.2023).
10. Schlagzeilen, Meistgelesen. *IRNA*. 2023. URL: <https://de.irna.ir> (дата звернення: 27.10.2023).
11. Напад «Хамасу» і дії Ізраїлю у відповідь: що святкує Іран «як велику перемогу». *Radio Свобода*. 2023. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/israyil-khamas-iran-pidtrymka-analiz/32631630.html> (дата звернення: 19.10.2023).
12. Катарська криза. Все, що потрібно знати про дипломатичний конфлікт навколо Катару. *NV*. 2017. URL: <https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/katarska-kriza-vse-shcho-potribno-znati-pro-diplomatichnuy-konflikt-navkolo-kataru-1271961.html> (дата звернення: 27.10.2023).
13. Israel-Gaza war. *Aljazeera*. 2023. URL: <https://www.aljazeera.com/tag/israel-palestine-conflict> (дата звернення: 19.10.2023).
14. Іслам і політика: ідеологія, рухи, організації. URL: https://www.academia.edu/42924202/Islam_and_Politics_Ideology_Movements_and_Organizations_in_Ukrainian (дата звернення: 19.10.2023).

15. Topical issue. *Al-Ahram*. 2023. URL: <https://www.ahram.org.eg> (дата звернення: 28.10.2023).

16. Швець А. Для єгипетської влади пустити ХАМАС до Єгипту – це початок громадянської війни. Палестинці – соціальна база ворогів влади Єгипту. *Gordonua*. 2023. URL: <https://gordonua.com/ukr/blogs/anton-shvec/dlja-jehipetskoji-vladi-pustiti-khamas-do-jehiptu-tse-pochatok-hromadjanskoji-vijni-palestintsi-sotsialna-baza-vorohiv-vladi-jehiptu-1684583.html> (дата звернення: 19.10.2023).

17. Actual. *Sabq*. 2023. URL: <https://sabq.org> (дата звернення: 28.10.2023).

18. Гаращенко Р. Конфлікт ХАМАС та Ізраїлю також підштовхнув Саудівську Аравію до взаємодії з Іраном. 2023. URL: <https://uworld.news/news/saudivska-aravii-a-tymchasovo-prypunya-perehovory-1005867.html> (дата звернення: 28.10.2023).

19. Израиль заплатил Турции \$20 млн ради нормализации отношений. *lb.ua*. 2016. URL: https://lb.ua/world/2016/09/30/346663_izrail_zaplatil_turtsii_20 mln_radi.html (дата звернення: 28.10.2023).

20. Ердоган хоче стати посередником у війні Ізраїля та ХАМАС. *Подробуці*. 2023. URL: <https://podrobnosti.ua/2482658-erdogan-hoche-stati-poserednikom-u-vjn-zralja-ta-hamas.html> (дата звернення: 28.10.2023).

21. Ердоган назвав ХАМАС «визвольною групою моджахедів». *Радіо Свобода*. 2023. URL: <https://www.svoboda.org/a/erdogan-nazval-hamas-osvoboditeljnoy-grupou-modzhahedov-/32653539.html> (дата звернення: 28.10.2023).

22. Турция считает ошибкой отправку военных советников США в поддержку Израиля. *TPT*. 2023. URL: <https://www.trrussian.com/novosti/turciya-schitaet-oshibkoj-otpravku-voennyh-sovetnikov-ssha-v-podderzhku-izrailya-15540889> (дата звернення: 18.10.2023).

References

1. Hallahan, K., Holtzhausen, D., Van Ruler, B., Vercic, D., Siramsh, K. (2007). Defining Strategic Communication. *International Journal of Strategic Communication*, 1.4. Retrieved October 10, 2023, from <https://doi.org/10.1080/15531180701285244>

2. NATO Unclassified. 2009. Retrieved November 28, 2023, from <http://info.publicintelligence.net/NATO-STRATCOM-Policy.pdf>

3. Cornish, P., Lindley-French, J., Yorke, C. (2011). Strategic Communications and National Strategy. A Chatham House Report. Retrieved November 28,

2023, from https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/r0911_stratcomms.pdf

4. Corman, S. R., Trethewey, A., Goodall, B. (2007). A 21 st Century Model for Communication in the Global War of Ideas. From Simplistic Influence to Pragmatic Complexity. *Consortium for Strategic Communication. Arizona State University*. Retrieved November 28, 2023, from <https://csc.asu.edu/wp-content/uploads/pdf/114.pdf>

5. Kirkham, K. (2020). Sanctions – Strategic Miscommunications? The Case of Iran. *Defence, Strategic, Communications*. Retrieved October 28, 2023, from <https://stratcomcoe.org/publications/sanctionsstrategic-miscommunications-the-case-of-iran/70>

6. Itay, Haiminis. (2019). Iran's Information Warfare. *INSS*. Retrieved October 28, 2023, from <https://www.inss.org.il/wp-content/uploads/2019/10/Haiminis.pdf>

7. Takha, O. (2023). Komunikatsiia ta stratehiia... komu khto potribnyi? [Communication and strategy... who needs who?]. *Risalat Al-Jameah* [in Arabic]. Retrieved October 18, 2023, from <https://rs.ksu.edu.sa/issue-1332/11045>

8. Ashila, Nafisaputri1, Susie, Perbawasari, Aat Ruchiat, Nugraha. (2021). Strategi Komunikasi Organisasi Nonprofit ASEAN Foundation dalam Meningkatkan Kesadaran ASEAN. *Jurnal Ilmu Komunikasi*, 2(2), 28-42 [in Indonesian].

9. Stratejik İletişim ve Stratejik Yünetim. *Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı yayınlari*. 2023 [in Turkish]. Retrieved October 18, 2023, from https://www.iletisim.gov.tr/images/uploads/dosyalar/STRATEJII%CC%87K_I%CC%87LETI%CC%87S%CC%A7I%CC%87M_ve_STRATEJII%CC%87K_YO%CC%88NETI%CC%87M.pdf

10. Schlagzeilen, Meistgelesen. *IRNA*. 2023 [in Deutsch]. Retrieved October 27, 2023, from <https://de.irna.ir>

11. Napad «Khamasu» i dii Izrailiu u vidpovid: shcho sviatkuie Iran «iak velyku peremohu» [Hammas attack and Israel's response: what Iran celebrates «as a great victory»]. (2023). *Radio Svoboda – Radio Freedom* [in Ukrainian]. Retrieved October 19, 2023, from <https://www.radiosvoboda.org/a/israyil-khamas-iran-pidtrymka-analiz/32631630.html>

12. Katarska kryza. Vse, shcho potribno znaty pro dyplomatychnyi konflikt navkolo Kataru [Qatar crisis. Everything you need to know about the diplomatic conflict surrounding Qatar]. (2017). *NV* [in Ukrainian]. Retrieved October 27, 2023, from <https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/katarska-kryza-vse-shcho-potribno-znati-pro-diplomatichnuy-konflikt-navkolo-kataru-1271961.html>

13. Israel-Gaza war. *Aljazeera*. 2023. Retrieved October 19, 2023, from <https://www.aljazeera.com/tag/israel-palestine-conflict>

14. Islam i polityka: ideolohiia, rukhy, orhanizatsii [Islam and politics: ideology, movements, organizations]. (2019). [in Ukrainian]. Retrieved October 19, 2023, from https://www.academia.edu/42924202/Islam_and_Politics_Ideology_Movements_and_Organizations_in_Ukrainian

15. Topical issue. *Al-Ahram*. 2023 [in Arabic]. Retrieved October 28, 2023, from <https://www.ahram.org.eg>

16. Shvets, A. (2023). Dlia yehypetskoi vlady pustyty KhAMAS do Yehyptu – tse pochatok hromadianskoi viiny. Palestyntsi – sotsialna baza vorohiv vlady Yehyptu [For the Egyptian authorities, allowing Hamas into Egypt is the beginning of a civil war. The Palestinians are the social base of the enemies of the Egyptian government]. *Gordonua* [in Ukrainian]. Retrieved October 19, 2023, from <https://gordonua.com/ukr/blogs/anton-shvec/dlja-jehipetskoji-vladi-pustiti-khamas-do-jehiptu-tse-pochatok-hromadjanskoji-vijni-palestintsi-sotsialna-baza-vorohiv-vladi-jehiptu-1684583.html>

17. Actual. *Sabq*. 2023 [in Arabic]. Retrieved October 28, 2023, from <https://sabq.org>

18. Harashchenko, R. (2023). Konflikt KhAMAS ta Izrailiu takozh pidstovkhnuv Saudiivsku Araviu do vzaiemodii z Iranom [For the Egyptian authorities, allowing Hamas into Egypt is the beginning of a civil war. The Palestinians are the social base of the enemies of the Egyptian government]. *UN* [in Ukrainian]. Retrieved October 28, 2023, from <https://uworld.news/news/saudivska-araviia-tymchasovo-prypynyla-perehovory-1005867.html>

19. Yzrayl zaplatyl Turtsyy \$20 mln rady normalyzatsyy otnoshenyi [Israel paid Turkey \$20 million to normalize relations]. (2016). *Ib.ua*. [in Russian]. Retrieved October 28, 2023, from https://ib.ua/world/2016/09/30/346663_izrail_zaplatil_turtsii_20_mln_radi.html

20. Erdohan khoche staty poserednykom u viini Izrailia ta KhAMAS [Erdogan wants to become a mediator in the war between Israel and Hamas]. (2023). *Podrobytsi – Details* [in Ukrainian]. Retrieved October 28, 2023, from <https://podrobnosti.ua/2482658-erdogan-hoche-stati-poserednikom-u-vjn-zralja-ta-hamas.html>

21. Erdohan nazvav KhAMAS “vyzvolnoiu hrupoiu modzhakhediv” [Erdogan called Hamas a “liberation mujahideen group”]. (2023). *Radio Svoboda – Radio Freedom* [in Ukrainian]. Retrieved October 28, 2023, from <https://www.svoboda.org/a/erdogan-nazval-hamas-osvoboditeljnoy-gruppy-modzhahedov-/32653539.html>

22. Turtsiya schitaet oshibkoy otpravku voennyih sovetnikov SShA v podderzhku Izrailia [Turkey considers it a mistake to send US military advisers in support of Israel]. (2023). *TRT* [in Turkish]. Retrieved October 18, 2023,

from <https://www.trrussian.com/novosti/turciya-schitaet-oshibkoj-otpravku-voennyh-sovetnikov-ssha-v-podderzhku-izrailya-15540889>.

Стаття надійшла до редакції 21.10.2023.

Oleksandr Aulin,

PhD (Philosophy), Senior Researcher,
V. I. Vernadsky National Library of Ukraine
3 Holosiivskiy Ave., Kyiv 03039, Ukraine
e-mail: sozionik@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7304-7182>

**Specificity of Strategic Communications of Muslim Countries
in the Background of the Gaza Strip Conflict**

The article examines the strategic communications carried out by leading Muslim countries during the conflict in the Gaza Strip. The approaches of Western and Muslim experts to defining the essential characteristics of the phenomenon of «strategic communications» are considered. A structural and functional analysis of the strategic communications of the leading Muslim countries was carried out. The main methods used by Islamic political technologists during the conflict in the Gaza Strip are studied. The basis of the anti-Israel rhetoric of a number of Muslim actors is shown. Recommendations for increasing the effectiveness of domestic strategic communications with both sides of the conflict are given, in particular, taking into account the complex religious and political processes taking place today in the Middle East. The research uses the comparative method, methods of sociology and political science, as well as expert evaluations.

It is shown that the relevance of the article is determined by the fact that in the conditions of the next round of the confrontation between Hamas and Israel, which in terms of its intensity and tragic consequences for Israelis and Palestinians, many times surpasses all previous ones, a situation arose when almost everyone in one way or another was involved in the conflict. The world is divided again. Under such circumstances, Ukraine ended up in a rather difficult situation, when, for example, during the UN vote for the cessation of hostilities, the allies of official Kyiv from among Western and Muslim countries took opposite positions. In this regard, in order not to lose its important partners in the Middle East and other parts of the Islamic world, Ukraine must pursue a very careful foreign policy, the success of which will largely depend on the adequate interpretation of the signals sent by certain Muslim countries through channel of strategic communications. According to this, the importance of research on issues which relate the specifics of strategic communications of the leading Islamic countries during the unfolding of the conflict around the Gaza Strip, is significantly increasing.

Keywords: strategic communications, Palestinian-Israeli conflict, narrative, information space.